

כתרי תורה

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
רבי רצון ב"ר עמרם מנגמי זלה"ה
ראב"ד מכלף שבשרעב - ב' אדר תשכ"ד
רבי אברהם ב"ר סולימאן יעקב (שרעבי) זצ"ל
רב מושב נחלה - ב' אדר תשנ"א
רבי יעקב ב"ר שלום גרסי זלה"ה
מדייני קהילת עצראב - ו' אדר ב' תשל"ח
רבי יחיא ב"ר שלום הכהן זלה"ה
מדייני צנעא ומח"ס ש"ת חיי שלום
- ז' אדר ב' תרכ"ו

לק"י • פרשת אלה פקודי התשפ"ב ב'של"ג • גליון צ"ה
• הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

ל"ג ידיר ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו. וזה להרכיב תורה ולהעמיד בתו מדרשות לשקדוהה הרב רפאל אליהו אלעזר זצ"ל ביבלחט"א הרב צבי בלאט שליט"א • דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל - ח' אדר תשפ"א, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, הרב אלעזר עוזרי זצ"ל בן יבלחט"א רבי אברהם, הרב זכריה ב"ר יוסף גרסי זצ"ל, הרב ישראל ב"ר יהודה זצ"ל, מרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה, מרת אסתר ב"ר יחיא גרשי ע"ה ומרת יהודית ב"ר יוסף שרעבי ע"ה • ולכות הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א הרב רפאל אריה בן יחיא שליט"א ומיכל ב"ר ישי תחיל' דרפ"ש במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.

כתר של"א"ש

והבאת את השלחן וערכת את ערכו
והבאת את המנרה העלית את נרתיה (מ/),
(ד.) מו"ז מוהר"ר חיים קורח זלה"ה הביא
כאן את המוסרה על תיבת ערכו בזה"ל,
ג' וסימנך, והבאת את השלחן וערכת את
ערו, כסף נפשות ערכו (מלכים ב' י"ב, ה)
ודבר גבורות וחין ערכו (איוב מ"א, ד.).

וביאר כך, הפסוק שלפנינו מדבר בלחם
הפנים, שדינם ליסדר בשבת. ויהיה הרמז
דצריך האדם להיות שלחנו ערוך כל
השבת כשולחן לחם הפנים, מפני כבוד
הנשמה יתירה שבאה לאדם בשבת. וזו,
נפשות ערכו. ומכל מקום אין ראוי לימשך
כל היום אחר אכילה ושתיה באומרו כי
מצוה קעביד לענג את השבת, אלא יעשה
עיקר מתלמוד תורה, כי הוא מגין הנשמה
היתירה, וזהו דבר גבורות וחין ערכו, ואין
גבורות אלא תורה שנאמר לי עצה
ותושיה אני בינה לי גבורה (משלי ח' י"ד).

וממילא נשמע מכאן, כי ק"ו ומה בשבת
שמקיים באכילתו מצוות עונג שבת, צריך
לדבר על השלחן ד"ת, על אחת כמה
וכמה שבחול צריך לדבר על השלחן דברי
תורה, עכת"ד.

ומנהג נכבד זה ידוע אצלנו, שהיו אבותינו
קובעים עצמם ללימוד מדרש ואגדה
בשבתם להסב בשלחן שבת, ומהרא"כ
שליט"א שמעתי בשם אביו רבי שלום
אפרים זלה"ה, כי במשפחתם היו נוהגים
בכל שבת לסיים על השלחן את כל
התנחומא של אותו שבוע. ויעוין עוד
במש"כ מרן הגר"י רצאבי שליט"א במילוי
דאבות (פ"ג מ"ד, עמ' ע"א ד"ה והמנהג) בענין
הד"ת שאמרים על השלחן ונקראים
קישור' שהם בחינת עיטור וקישוט השלחן
לפני השי"ת כדאיתא בזה"ק (תרומה קנר,
א.) ע"ש באורך.

נמצא כי מלבד התועלת הידועה, שזה
הזמן להנחיל ולקבוע בלב בני הבית,
אהבת השי"ת ומצוותיו, ודרכי החכמים
שלאורם נלך, עוד מבואר כאן מדברי
מוהר"ק זלה"ה, כי דברי התורה האלו
הם לכבוד ולשמירת הנשמה יתירה
שבאה לו לאדם בשב"ק.

ויה"ר שנוכה לקדש את שולחנו לפני
השי"ת, להנחיל בליבנו ובלבבות ילדינו,
אהבת תורה ויראת שמים, ויהי זה השלחן
עומד ומשבח לפני ה' תמיד, אכ"ר.

שבת שלום

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק'
לעילוי נשמת אביו רבי יחיא ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע ב"ז אלול התש"פ
כמה הערות בעניין מי שנתן מים קרים לתוך החמין בשבת

א] בגיליון הקודם (צ"ה) כתבנו בעניין אדם שטעה והוסיף מים לא מבושלים לתוך החמין בשבת, והעלנו למסקנא
שאם יש ששים כנגד המים, החמין יהיה מותר לאכילה בשבת. עוד נתחדש שם שאין לאסור את החמין כדין דבר
שיש לו מתירין שאינו בטל, כיון שקי"ל מין בשאינו מינו בטל אף בדבר שיש לו מתירין.

והעירוני כמה ת"ח הערות המחכימות, ואעלה כאן את דבריהם. א. מדוע צריך ששים כנגד המים, הלא למים אין
טעם. ב. מפני מה המים בחמין נחשבים כמין בשאינו מינו, הלא המים מתקנים את החמין ונחשבים כמין במינו, וכמו
שכתבו הפוסקים (בי"ר ומ"א י"ד סי' ק"ב ס"א) לגבי המים שנותנים בעיסה. ג. אולי בכלל יש להקל ולהתיר את החמין
באכילה, לפי מה שכתב המשנ"ב בריש ש"ח (פ"ק) להקל במקום הצורך בבישול בשוגג שיהא התבשיל מותר אף
לזה שבישל, והוסיפו ששמעו שכן הורה מרן הגר"י רצאבי שליט"א למעשה.

ואשיב בעזרה"ת על ראשון ראשון. א. גם איסור שאינו משיב ואינו פוגם, צריך ששים לבטלו, כן מפורש בש"ך בסי
ק"ג (סק"ב) והביא ראיה מהירושלמי בתרומות (פ"ה ה"ד) שם כתוב, לא לשבח ולא לפגם אסור. ואף שהפ"ח (שם) חלק
עליו, זה דווקא באיסור שנתייבש כעץ ואינו נותן טעם בשל כך, אבל איסור שיש בו טעם אלא שאינו משפיע על
התערובת לא לשבח ולא לפגם, צריך ששים לכו"ע (כ"ח שם סק"ט). ולפ"ז נראה לומר, כי מים אינם כאיסור שנתייבש,
אלא כאיסור שאינו משפיע בטעמו וצריך ששים כנגדו להתירו. ב. ומה ששאלו שיש להחשיב את המים כמין במינו, נראה
שזה דווקא במים שמתקנים את התבשיל בתחילת בישולו וכמו המים בעיסה שכתבו התוס' (ביצה טל.) כי מכיון
שאין העיסה נילושה אלא ע"י המים, נחשבים המים מין במינו, משא"כ כאן מדובר על המים אחר שכבר נתבשל
החמין. ג. ובעניין מה שהורה מרן שליט"א להקל בשעת הצורך כהמשנ"ב, שאלתיו על כך ואמר כי מה שהתיר היה
כשנשאל לענין מי שנתארח בשבת במקום שאין גנרטור, האם מותר לו לאכול מהאוכל שנתחמם על הפלטה, וע"ז
התיר מפני עובדי חברת החשמל החילונים שהם שוגגים כתינוקות שנשבו, בצירוף ההיתר הדחוק של חולים וכדו',
אבל בלאו הכי העיקר להלכה הוא כמו שפסק השו"ע (ש"ח ס"א), שתבשיל שנתבשל בשבת בשוגג, אסור עד למוצ"ש.

שניצל שנתבשל במחבת חלבי ונתערב עם שאר השניצלים

ב] שאלה מעניינת שמעתי מהרה"ג שי עמר שליט"א שנשאל אודות משפחה שערכו שמחה בביתם, וכיון שנצרכו
בדחיפות לטגן כמות גדולה של שניצלים. השאלו משכניהם ומכריהם מחבתות לטגן בהם את השניצלים. והנה אחר
שסיימו לטגנם והניחום בקערה, נודע לפתע שאחת המחבתות הייתה חלבית בת יומה, ועתה השניצלים האסורים
והמותרים מעורבים זה בזה. ונשאלה שאלה האם יש איזה היתר לשניצלים הללו. תשובה: הנה תחילה יש לברר
מפני מה המחבת חלבית, כי לפעמים רק נתנו שם מעט חמאה או גבינה צהובה, באופן שיש בשמן הטיגון ובשניצלים
פי ששים כנגדם. אמנם, אם אכן המחבת חלבית מריבוי חמאה וכדומה, הרי השניצלים שנתבשלו בה ונתערבו
בשאר, אסורים את כל התערובת ושהרי אנו משערים כנגד כל החמאה שנתן שם. ואף אם השניצלים האסורים הם
מיעוט, מ"מ הרי כל אחד מהם נחשב חתיכה הראויה להתכבד בשביל אורחי השמחה ואינו בטל (שר"ע י"ד סי' ק"א ס"א
וב). אמנם, למעשה יש עצה לחתוך כל שניצל עד שלא יהיה חתיכה הראויה להתכבד, ואז יועיל בהם ביטול ברוב.
ואף שאין מבטלים איסור לכתחילה, כיון שמדובר באיסור דרבנן של בשר עוף בחלב, דעת מרן השו"ע שמוותר (סי'
צ"ט סי', רעק"א סי' ק"א ס"ז). ואף לדעת הרמ"א (שם) שאין לבטל איסור אף אם הוא מדרבנן, מ"מ במקום הפסד מרובה
ושעת הדחק, מותר (פמ"ג צ"ט ש"ד סי' ק"ז). וכן הורה למעשה הרה"ג הנ"ל.

בעניין לימונים שהגיעו לשליש גידול בשביעית

ג] בגיליון צ"א כתבנו הערה בעניין הלימונים הנמכרים בשוק, דלדעת הרמב"ם הם בחשש קדושת שביעית, כיון
שהקובע בהם הוא אם הגיעו לשליש גידול אחר א' תשרי ה'תשפ"ב.

וב"ה הדברים עשו רושם ונתבררו יותר ע"י ידידי הנ"ל הרה"ג שי עמר שליט"א ואעלה כאן תמצית מן הדברים
ששמעתי מפיו. הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א ישב עם אנשי מקצוע מומחים בתחום גידול הלימונים, ולדעתם אין
אפשרות לעמוד על הדבר בפרדסים, לידע אלו לימונים הגיעו לשליש גידול לפני ר"ה ואלו אחר ר"ה. ומעתה, הלא
כל מה שכתבנו שם, נסמך על כך שיש שני זני לימון קייצים שלא הגיעו לשליש גידול לפני ר"ה, וכעת מתברר כי
אנשי המקצוע מסופקים בעניין ולטענתם אין זה חסרון ידיעה אלא ספק אמיתי. מאידך, בבד"ץ העדה החרדית
אמרו, שזה כמה שמיטות, מציינים אצלם בפרדסים את כל הלימונים שהגיעו לגודל של כזית בערב ר"ה, ושמים
בהם 'פלומבה' שהם מיבול ששית ורק הם נמכרים בחנויות.

נמצא, כי כל הלימונים הנמכרים בפיקוחם של בד"ץ העדה"ת, הם מיבול ששית בודאי והוסיף עוד, שכן הוא ג"כ
בכשרות הרב לנדא, וכל השאר הם בספק קדושת שביעית ודינם כפי שהבאנו בגיליון צ"א הנ"ל. וכשהצעתי
להדברים לפני מרן שליט"א, הורה דאף ששביעית בזמן הזה דרבנן ויש להקל בספק, מ"מ כיון שבקל ניתן להחמיר
ולנהוג בהם קדושת שביעית, ראוי לעשות כן.

ולעניין מי שיש לו עץ לימונים בחצירו ולא בדק בערב ר"ה את הלימונים שהגיעו לשליש גידול, א"כ מספק צריך
ג"כ לעשרם. אך יש עצה שיפקיר את הפירות לכל הרוצה ליקח ואז פטורים הם מן המעשרות.

ברכת משה בסיום מלאכת המשכן במשנת רבותינו

וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה (ל"ט, מ"ג)

את מה ברך משה, המשכן או המקדש

א] איתא בתוספתא (מנחות פ"ג ה"ג) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה ויברך אותם משה, מה היה ברכה שברכך. אמר להם תשרה שכינה על מעשה ידיכם. ר"מ אומר כך ברכך, ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים (דברים א, י"א), אמר להם כשם שנתעסקתם במלאכת משכן, ושרתה שכינה על מעשה ידיכם, כך תזכו ותבנו לפניו בית הבחירה ותשרה שכינה על מעשה ידיכם. והם אומרים ויהי נועם ה' אלינו עלינו וגו' (תהלים צ"א, י"ז) ע"כ. וכ"ה בקצרה בתורת כהנים (פרשת שמני, מכילתא דמילואים).

וכ"ה במדרש הגדול כאן ושם נוסף אחר דרשת ת"ק, אע"פ שאין כתוב בתורה מפורש בכתובים, יראה אל עבדיך פעליך (תהלים שם, ט"ז), ע"כ. **וכ"ה בספרי** (במדבר, כ"ח, ח' ושם לא נזכרה דעת ר"מ) ונוסף שם סוף הפסוק והדרך על בנייהם. **וביאור שם מוהר"ד פרדו בספרי דבי רב**, דהלא מזמור זה משה אמרו שנאמר 'תפלה למשה איש האהים' (וכמבואר בב"ב יד, ב), ומכאן מקור לדרשת חז"ל, שהתפלל משה, יראה על עבדיך פעליך והדרך, היא השראת השכינה, וכמבואר בחז"ל שברכם יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם, והם השיבוהו את הפסוק הבא, ויהי נועם וכו'.

ב] ומלשון התוספתא נראה שנחלקו ת"ק ור"מ מה ברכך, לת"ק ברכך שתשרה שכינה במעשה ידיכם זה המשכן וראיה לדבריו מהפסוק שהובא במדה"ג ובספרי, וכפי שנתבאר, ולר"מ לא ברכך על המשכן, אלא יוסף ה' עליכם, שתזכו להוסיף ולבנות את בית המקדש, ובי' בחסדי דוד על התוספתא, דזהו שאמר יוסף ה' עליכם' דקדושת בית עולמים גדולה מקדושת המשכן. והם השיבוהו ויהי נועם ה"א עלינו דהשתא נמי מזכה להמשיך קדושה עליונה מנועם העליון, ע"ש.

וכן מצאתי בסדר עולם רבה (סוף פ"ג) ר"מ אומר לא בן אמר להם, אלא ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם וגו', אמר להם, אשריכם ישראל שזכותם לעבודת המשכן. וכשם שזכותם לכך, כך תזכו שינתן לכם בית הבחירה ושתשרה שכינה בתוכם, שנאמר ועשו לי מקדש ושמענו דהמקדש הוא העיקר להיות שכינה שם.

ברכה לאנשים שעשו במלאכה

ג] והנה העיר רבינו אברהם בן הרמב"ם על שיטת ת"ק, וזו ברכה שאילו החריש ממנה, היה די ממנה (פ"י, גס אם לא היה דעת היתה מתקיימת), שהרי המשכן מתחילתו נעשה רק כדי שתשרה בו השכינה כמאמרו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ולכן אין דעתי אלא שהיא ברכה מיוחדת להם, דוגמת הצלחה בתורה ושפע ברכות, ע"כ. **נמצא** לדבריו אין כאן ברכה להשראת השכינה במשכן אלא, ברכה כללית לעושים במלאכה.

וכן מתבאר מדברי הרלב"ג כאן שכתב, למדנו מזה שראוי למנהיג לברך המונהגים ממנו כאשר ישמעו דבריו, כדי שיהיו זריזים לעשות רצונו. ולזה ברך משה ישראל כשעשו רצון ה' יתעלה, כדי שיהיו זריזים לעשות רצונו. ודבריו מתבארים עוד שם בהמשך בתועלת החמישית, שהרי כאן כבר הושלמה המלאכה, ואע"פ ברך אותם כדי שיהיו זריזים עוד לשמוע אל דבריו. נמצא, כי הברכה היתה לעושים במלאכה על ששמעו לדבריו ועשו ככל אשר ציוו.

ולדבריו נפרש גם את הראיה המובאת במדה"ג, יראה אל עבדיך פעליך והדרך, שיזכו לראות את ברכת ה' וזה השראת שכינתו בחייהם.

המשכן נצרך לברכה כי נעשה בחשבון

ד] אכן בזה"ק (פקודי רכ"א, ב) מבואר הטעם שכן היתה נצרכת כאן ברכת משה, וז"ל תא חזי, משכנא דא קיימא בחושבנא, ובגיגן כך אצטרך

לצלוחא דמשה דישרי עליה ברכאן, דכתיב ויברך אותם משה ע"כ. **ביאור דבריו** ע"פ מה דאיתא שם לעיל דכל מאי דקיימא בחושבנא לא שריא תמן ברכאן בשלימו. **וביאור הרמ"ק**, כי המספר הוא מקום התכלית וההפסד, וברכת ה' אין לה תכלית ולא הפסד. וא"כ אין מקום למספר וברכה יחד, ואם יהיו יחד לא תהיה הברכה בשלימות שאי אפשר לבעל תכלית לכלול בלתי בעל תכלית, ע"כ. **ומלאכת המשכן** הרי היתה בחשבון כדכתיב אלה פקודי המשכן (ל"ח, כ"א) ותרגם אונקלוס אלין מניני משכנא, וכמו שפירש"י דבפרשה זו נמנו כל משקלות נדבות המשכן. וא"כ לא היתה ראויה שתשרה עליו הברכה. **ולזה ברכו משה וכמבואר בהמשך דברי הוזה"ק**, וברכאן לא שריא על האי חושבנא, עד דאקשר ליה במשה במשכנא דלעילא, ע"ש.

אכן יש להעיר דלשון הוזה"ק שאין 'הברכה' שורה בדבר הבא חשבון, ומשמע דהשכינה כן היתה שורה שם גם ללא ברכת משה שהרי זהו יעודו של המשכן וכדברי הר"א בן הרמב"ם, ומלשון התוספתא והמדרשים דלעיל נראה שברכת משה לא היתה שתשרה 'ברכה' כלשון הוזה"ק, אלא שתשרה 'שכינה', וא"כ לדבריהם, אכתי קשה.

ברכס שלא תשלוך יד זרים במשכן

ה] ביאור נוסף נמצא בתוספת שבתרגום ירושלמי, יהא רעוא מן קדם ה' לאשראה שכינתא בעובד ידיכון ולא ישלטון עממיא בעובדי ידיכון לעלמי עלמיא. **וכן הביא במדרש לקח טוב**, אמר להם, יהי רצון שלא ישלוט אויב במעשה ידיכם, שהרי המשכן נגנו במחילות המקדש ע"כ. **ביאור דבריו**, כדאיתא בסוטה (ט, א) דלא שלטו שונאים במעשה ידי משה, דאמר מר משנבנה מקדש ראשון, נגנו אהל מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו, היכא, אמר רב חסדא אמר אבימי, תחת מחילות של היכל. **אכן גם ביאור זה דחוק בלשון 'שתשרה שכינה במעשי ידיכם'**, ואולי הכי קאמר, מכיון שתשרה בו שכינה לא תשלוט יד זרים בו.

ברכס שתשרה בו שכינה אע"פ שלא נעשה כתיקונו השלם

ו] מוהר"ר יהודה גזפאן זלה"ה במנחת יהודה הביא כאן את דברי ספר חסידים (תתפ"ד ולפניו תתכ"א) בזה"ל, כאשר גומר מלאכה גדולה צריך ברכה, שהרי לאחר שברא הקב"ה את העולם ברכו שר העולם שנאמר ישמח ה' במעשיו (עי' חולין ס, א דא"י ברכה על סיום מלאכת בריאת העולם, אלא על שיצאו דשאים שלא בערבוביא, וצ"ע).

וכן כשכלה מלאכת המשכן בירך אותם משה. **ואם תאמר**, למה נאמר ויברך אותם משה תשרה שכינה במשכן, והרי כבר הבטיחם הקב"ה ושכנתי בתוכם. **אלא** שהיה ירא שמא יגרום החטא (עי' לקמן אות ז) ושמא משה ובצלאל לא כווננו לתקן כמו שנצטוו, ע"כ.

וביאור דברי הספר חסידים, נראה ע"פ מה שהביא המנחת יהודה שם בסמוך את דברי הוזה"ק פרשת יתרו (דף צג, ב) דמי שמקיים מצוה ומכוון בה, זכאה הוא. ואם אינו מכוון יש לו שכר שעושה רצון ה', אך לא כמי שמכוון, ע"ש. **וזה שהתפלל דוד**, ומעשה ידינו כוננה עלינו, אף שאין אנו מכוונים, במעשה ידינו בלבד, תקן תיקונך למעלה כראוי, ומעשה ידינו כוננהו, וממילא מעשה ידינו יתקן את הדבר הצריך תיקון, ע"ש. **ומעתה א"ש**, דמשה ברכם יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם אף אם לא כיוונתם בעשיתו כראוי. והם הוסיפו תפילה, על העניין הזה ממש, מעשי ידינו כוננה עלינו.

ז] ועל דרך תירוץ הראשון של הספר חסידים כתב מוהר"ח כסאר זלה"ה בקיץ המזבח, באו ללמדנו שאע"פ שעוסק האדם במלאכת שמים שהיא מצוה, צריך סיוע אלהי לעזור לו ולסייעו כדי שתגמר המצוה על ידו ותתקבל לפניו יתברך וכו' וילמד האדם המשכיל מוסר מכאן, ומה במידי דמצוה צריך סיוע אלהי כ"ש וכ"ש במידי דרשות עאכו"כ ע"כ. **ביאור דבריו**, כי אפילו במידי דמצוה שהוא רצונו יתברך, יתכן ויגרום החטא, ולא יזכה האדם שתתגלגל המצוה על ידו. ולזה התפלל משה.

מדרכי רבותינו - מוהר"ר יעקב ב"ר שלום גרסי זלה"ה

רבינו נולד לאביו מארי סאלם בכפר עצראב שבדרום תימן, משהגיע לפרקו נשא לאשה את הצדקת מרת שמעה מרים ע"ה בתו של מוהר"ר אהרן מצראפי זלה"ה שהיה רבה האחרון של ק"ק אכמת בני מנצור, רבינו כיבד את חמיו במאוד מאוד, ואע"פ ששימש כרב ודיין בק"ק עצראב, כשהיה חמיו מגיע להתארח בביתו, היה מפנה את כס הדיינות ומפנה את כל השואלים לחמיו. רבינו היה ידוע כבקי גדול בחכמת התכונה, ומעולם לא נצרך להביט בשעון כדי לשעת את השעה, אלא היה מעיף מבט בריקע, יודע לכוין את השעה, ואפילו ביום המעונן. גם היה בעל ידיעה מיוחדת במלות ומשפחות שלמות הבאו אליו שיקבע את שמות ילדיהם, איזה שמות מתאימים זה לזה לפי טבעם ומולם. זיע"א (וזכרון תימן)